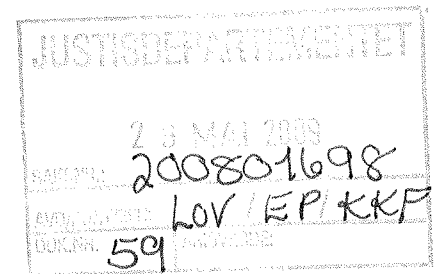

Nord-Troms tingrett

Fr. Nansens plass 17
Postboks 2510, 9270 Tromsø

26. mai 2009

Justisdepartementet
postboks 8005 dep
0030 Oslo

NOU 2007:16 Ny skiftelovgivning. Høringsuttalelse.

1. Innledning.

Denne høringsuttalelsen står for min egen regning. Det har ikke vært tid til en bredere gjennomgang av utredningen ved Nord-Troms tingrett. Jeg har heller ikke selv hatt tid til å vurdere alle detaljer i forslaget. Uttalelsen tar derfor bare for seg en del punkter som jeg har sett som viktige.

Det er bra at det er tatt et initiativ til å revidere skiftelovgivningen. Den utredningen som foreligger gir et godt grunnlag for dette.

Utvalget foreslår at hovedtrekkene i dagens skifteregler, både for dødsboskifte og ektefelleskifte, beholdes. Dette er jeg enig i.

Skifteoppgavene, d.v.s. de oppgavene som behandles utredningen, fører tingrettene i direkte kontakt med svært mange mennesker, og er en viktig del av tingrettenes utadvendte virksomhet. For Nord-Troms tingrett utgjør arbeidet med disse oppgavene innpå 3 årsverk, d.v.s. ca 10 % av vårt samlede arbeid. Størstedelen utføres av saksbehandlere, og arbeidet består særlig i veiledning og bistand til pårørende ved dødsfall.

2. Lovspråk.

Reglene for hvordan et dødsbo eller et ektefellebo skal behandles vil i langt større grad enn den øvrige prosesslovgivning rette seg til og bli lest av ikke jurister. Det er derfor viktig at reglene er greie å finne frem til, og at det brukes et lovspråk som er lett å forstå for vanlige folk. Også jurister, herunder dommere og advokater/bostyrere, vil ha glede av dette. I de nye lovbestemmelsene vil jeg derfor foreslå at man bl.a. erstatter uttrykkene lodd, utlodning, utlegg og proklama med andre og mer brukte ord. Lodd kan f.eks. kalles part og utlodning kan kalles booppgjør. Også skifte er et uttrykk som det bør vurderes om skal brukes videre. Deling er et ord som er langt mer forståelig for folk flest.

3. Lovstruktur.

Utvalget foreslår å plassere saksbehandlingsreglene om ektefelleskifte m.v. i ekteskapsloven, mens reglene om dødsboskifte skal plasseres i en ny lov om dødsboskifte. Men utvalget foreslår samtidig at en rekke bestemmelser i dødsboskifteloven skal gis tilsvarende anvendelse ved ektefelleskifte. Dermed kan det se ut til at det vil være mer hensiktsmessig å beholde systemet med en felles skiftelov. I så fall vil heller ikke sammensatt skifte falle mellom to stoler og evt. regler om skifte mellom samboere vil få en mer naturlig plassering. Alternativt bør reglene om dødsboskifte og ektefelleskifte plasseres i h.h.v. arveloven og ekteskapsloven, men uten at den ene eller begge henviser til regler i den andre.

Det er diskutert om bestemmelser som gjelder løsning av skiftetvister bør plasseres i tvisteloven. Det er viktig at reglene for behandling av skiftetvister beholdes som en særlig prosessform som gir mulighet for stor fleksibilitet i behandlingsmåte. Det er også viktig at alle saksbehandlingsregler som gjelder skiftesaker samles i en lov. Jeg er derfor enig med utvalget i at det ikke er hensiktsmessig å plassere reglene om behandling av skiftetvister i tvisteloven.

4. Domstolenes rolle i dødsfalls- og dødsbobehandlingen m.v.

Jeg er enig med utvalget i at tingretten fortsatt skal være skiftemyndighet, med hovedsakelig de samme oppgaver som i dag. Det er for det første vanskelig å se at det er andre offentlige organer som peker seg ut som egnet til å overta disse oppgavene. For det annet gir skifteoppgavene domstolene flere ben å stå på. Hvis disse oppgavene fjernes, vil mange domstoler bli vanskelige eller uforholdsmessig kostbare å opprettholde. For det tredje oppfattes skifteoppgavene som attraktive for saksbehandlerne. Dette igjen gjør det mulig å ansette og beholde kvalifiserte folk.

5. Dødsfallsbehandlingen.

Dødsfallsbehandlingen frem til skifteform er avklart bør fortsatt ligge hos tingrettene. De eneste spørsmål av betydning er etter mitt syn hvor dødsfall skal meldes og av hvem, herunder hvordan opplysninger om dødsfall skal registreres

Det ligger i dagen at både folkeregister og tingrett nærmest omgående må få melding om dødsfall. Jeg har ikke tunge meninger om hvordan dette best kan skje, og hva som bør gjøres for å unngå dobbeltarbeid. Men etter et dødsfall er det nok tingretten som raskest blir kontaktet om ulike spørsmål og som må sette i gang et arbeid. Jeg er derfor enig med utvalget i at dødsfall primært skal meldes til tingretten (§ 2-1 første ledd). Det er litt uklart hvilken tingrett utvalget mener at melding skal gis til, og det bør i lovteksten presiseres at dette er den tingrett som er stedlig kompetent etter § 1-5. Hvem som bør ha melderansvaret er jeg mer i villrede om. At dette skal påhvile

den legen som utsteder dødsattest er antakelig en mer ryddig løsning enn at ansvaret skal ligge hos begravelsesbyrået evt. slektninger. Men det går antakelig ikke an å pålegge legene å innhente opplysninger om arvinger m.v. som etterspørres i dagens dødsfallsmeldinger. Dermed fremstår utvalgets forslag (§ 2-1 andre ledd) som mer praktisk.

I § 2-3 første ledd er det foreslått at "Enhver som har rettigheter i boet" kan kreve registrering. Hvem disse rettighetshavere er, er ikke uten videre klart. Er dette bare loddeierne, eller også legatarer og kreditorer?

I § 2-3 tredje ledd er foreslått at rekvirenten skal bære kostnadene ved de skritt som tas. Men dette løser ikke kostnadsspørsmålet hvis det pådras kostnader ved skritt som retten tar på eget initiativ etter andre ledd.

6. Arvingenes ansvar for avdødes forpliktelser.

Utvalget foreslår at selvskiftende arvingers gjeldsansvar skal begrenses til det de har mottatt i arv. Dette er jeg uenig i. Det er ikke slik at alle aktiva som avdøde eide er synbare for omverden. Arvinger kan ha ulike motiver for fortsatt å holde slike ikke synlige aktiva skjult, f.eks. for å unngå arveavgift eller for å unngå at bomidlene må brukes til å dekke gjeld. I praksis vil m.a.o. utvalgets forslag til begrensninger i gjeldsansvaret bety at arvinger i en del tilfeller beholder bomidler på kreditorenes bekostning. Jeg kan ikke se noen sterk grunn til at kreditorenes rettsstilling slik sett skal svekkes.

7. Valg av skifteform.

For en del år siden flommet tingrettene over av dødsboer som var tatt til offentlig skifte, og det ble en målsetting å få arvingene til å skifte privat. Den utredningen som nå foreligger, viderefører tanken om at det både for domstolene og for arvingene i utgangspunktet er best med et privat skifte. Dette er jeg ikke uten videre enig i. I praksis ser vi stadig at arvingene kan få store problemer når de skal skifte boet selv, f.eks. hvis bomidlene ikke dekker all gjeld, hvis det er testamenter med uklare bestemmelser, hvis arvingene ikke blir enige om hva som skal gjøres med boets realaktiva, o.s.v. I slike tilfeller vil tingretten ofte få en rekke spørsmål om hva som bør gjøres, hvordan regler er å forstå o.s.v., og arvingene kan til dels få store utgifter til advokatbistand. Mange av disse problemboene burde utvilsomt vært tatt til offentlig skifte fra første stund.

Jeg tror at det i noe større grad enn i dag bør signaliseres overfor arvingene at offentlig skifte kanskje er en bedre løsning enn privat. Hvordan man skal få tingretter som allerede har mer enn nok å gjøre til å signalisere noe slikt, vet jeg ikke. Men i hvert fall i forarbeidene bør det kunne gis et signal om at arvingene ikke for enhver pris skal pådyttes det ansvar og arbeid som ligger i å skifte et bo selv.

Bortsett fra dette er jeg i hovedsak enig i de regler som foreslås om

når et bo kan skiftes privat og når det skal tas til offentlig skifte. Herunder gir jeg min fulle tilslutning til at tingretten i en del tilfeller skal kunne beslutte offentlig skifte selv om bomidlene ikke synes å være tilstrekkelige til å dekke skifteomkostningene, jfr. utk. § 8-3 i.f.

8. Bostyrere ved dødsboskifte.

På samme måten som ved konkurs, mener jeg at bostyreren bør betegnes bostyrer, og ikke med det gammelmodige ordet bobestyrer. Utvalgets skille mellom disse begrepene har jeg liten forståelse for.

I motsetning til utvalget tror jeg at det bør lages regler for hvordan tingretten skal velge bostyrer i det enkelte bo, herunder hvordan tingretten evt. skal etablere bostyrerutvalg. Dette foregår på en alt for tilfeldig måte i dag, og gir grunnlag for en del misnøye blant de stedlige advokater som ikke får slike oppdrag.

I § 10-4 bør det fremgå at bostyrer heller ikke har kompetanse til å holde skiftesamlinger.

9. Utlodning ved dødsboskifte.

Jeg er uenig i at bobehandlingen ved offentlig skifte skal avsluttes med et utkast til booppgjør fra bostyrer. Årsaken til dette er at jeg tror at arvingene i en del tilfeller ikke evner å se om bostyrers utkast til booppgjør er riktig eller ikke, eller at de ikke orker å ta kampen opp med en kraftfull bostyrer. Det ligger et relativt viktig kontrollelement i at tingretten har det siste ordet når bobehandlingen skal avsluttes, og det vil gjøre at skiftebehandlingen føles tryggere for arvingene. Rent prinsipielt mener jeg dessuten at når tingretten har tatt et bo til offentlig skifte, så bør tingretten også ha ansvar for å avslutte bobehandlingen.

Hvis utvalgets forslag blir stående, bør loven i alle fall si noe i klartekst om hvordan bobehandlingen skal avsluttes hvis det kommer merknader til bostyrers utkast til booppgjør. Hvis det er meningen at bostyrer skal sette opp et endelig oppgjør når tingretten rettskraftig har avgjort om merknadene skal tas til følge, bør dette sies i loven.

10. Loddeier - arving - legatar.

Jeg er enig i at retten i visse tilfeller skal kunne beslutte at en legatar skal anses som loddeier.

11. Verdsetting av boets aktiva - verdsettingstidspunkt.

Jeg er enig med utvalget i at verdsettelsestidspunktet bør være det samme ved offentlig og privat skifte. Men jeg er uenig med utvalget i at loven ikke

skal si hva verdsettelsestidspunktet skal være. Verdsettelsestidspunktet skaper ofte vanskeligheter i praksis, og det vil åpenbart være en fordel at loven selv sier hvordan dette skal fastsettes.

12. Avdøde etterlater seg ektefelle.

Jeg er uenig i at kreditorers dekningsrett ved uskifte skal begrenses til avdødes formue. Det vil ofte bare være ektefellene selv som vet hva som hørte til de respektive rådighetsdeler. Ofte har heller ikke ektefellene selv noen klar oppfatning om dette. Det kan da bli meget vanskelig å få fastslått hvor stor del av avdødes gjeld gjenlevende har ansvar for, og kreditorene kan derfor bli satt i en vanskelig stilling.

13. Skifte av insolvente dødsbo.

Utvalget synes å legge til grunn at insolvente dødsbo er nokså sjelden vare. Dette er nok ikke helt i samsvar med virkeligheten.

Insolvente dødsbo egner seg dårlig for privat skifte. Hvis de skal kunne skiftes privat, må loven i hvert fall pålegge arvingene å skaffe seg en fullstendig oversikt over gjelden og å likebehandle kreditorer med samme prioritet.

Under pkt. 15.5.2.2. uttaler utvalget at det er foreslått at "det som hovedregel skal avholdes forberedende rettsmøte før det åpnes offentlig skifte, jf. utk. § 8-5. Jeg kan ikke se at utk. § 8-5 sier noe om at dette skal være en hovedregel. Fordi arvingene ofte bor svært spredt, bør dette heller ikke settes opp som noen hovedregel.

14. Løsning av tvister ved privat skifte.

Både ved dødsboskifte og ektefelleskifte som foregår privat, er jeg uenig i at tvister skal kunne bringes inn for retten til behandling etter de spesielle prosessreglene for skiftetvister under offentlig skifte. Om dette slutter jeg meg til det som førstelagmann Dag Bugge Norden har sagt i sin høringsuttalelse av 18.5.09.

Jeg er for øvrig enig med utvalget i at tvisteloven § 6-2 bør endres, slik at familiesaker i sin helhet unntas fra forliksrådsbehandling.

Vennlig hilsen

Sverre Martens
sorenskriver i studiepermisjon